

НАВЧАЛЬНО-МОВЛЕННЄВІ СИТУАЦІЇ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «УКРАЇНСЬКА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)»

Думанська Л. Б. (Одеська академія будівництва та архітектури, м. Одеса, Україна)

Мовна компетенція та комунікативна досконалість є ключовими поняттями фахової мовної / мовленнєвої культури. Усне та писемне мовлення майбутніх фахівців має бути унормованим, логічним, точним, лаконічним, науковим та переконливим, доцільним та доречним.

Комунікативна спрямованість навчання – передумова успіху в практичному оволодінні фаховою українською мовою. Під час організації навчально-мовленнєвої ситуації необхідно враховувати фахові інтереси майбутніх спеціалістів, рівень зацікавленості студентів, їхні вікові та психологічні особливості.

Відомо, що навчально-мовленнєва ситуація – це сукупність життєвих умов, що спонукають до висловлення думок та використання при цьому мовного матеріалу. Таким чином, відбувається апробація зразків та моделей реальних ситуацій, що сприяють формуванню мовленнєвої поведінки студентів, розвиненню уяви.

Готуючи навчально-мовленнєві ситуації, необхідно враховувати той факт, що ситуація – це динамічна, структурована система, яка містить чотири складові: суб'єкт, об'єкт, ставлення суб'єкта до предмета розмови та умови мовленнєвого акту.

Враховуючи дослідження Г. Вороніна та І. Богданової, які розрізняють наступні стадії формування мовленнєвих умінь: презентування, імітацію, закріплення, генералізацію, переключення з моделі на модель, варто виокремлювати і види ситуацій та мету ситуації у межах кожного етапу.

Перший етап – презентування – передбачає організацію стимулюючих ситуацій, які подаються без змістових ланок, наприклад: доповніть репліки діалогу у даній ситуації.

На стадії імітації використовуються дублюючі мовленнєві ситуації, які передбачають завдання з різними граматичними конструкціями. Для активізації студентів доцільно підготувати мовні опорні таблиці. Наприклад, у поданих документах студенти повинні знайти помилки та неточності у текстах реквізитів, проаналізувати їх граматичне і морфологічне оформлення. Слід звернути увагу студентів, що іменники чоловічого роду II відміни у давальному відмінку мають паралельні закінчення -ові, -еві (-єві) і -у, -ю: *ректору*

(ректорів); варто послуговуватися кличним відмінком, оскільки в українській мові використання у звертаннях форм називного відмінка є ненормативним: *Тетяно Сергіївно*; активні дієприкметники теперішнього часу російської мови відтворюють прикметники українською мовою: *навколишній, руйнівний*; або іменники: *працівник, вступник*; активні дієприкметники теперішнього часу із суфіксами -уч (-юч), -ач (-яч) вживаються обмежено: *співаючий, працюючий*; пасивні дієприкметники теперішнього часу в українській мові відсутні і перекладаються з російської мови підрядними реченнями тощо.

Не менш важливим також є синтаксичне оформлення наукових текстів та документів: мова наукового та офіційно-ділового стилю характеризується значною кількістю мовних кліше: *прошу надати, у зв'язку з, доводжу до Вашого відома* тощо; двоскладні речення зазвичай мають простий дієслівний присудок, виражений дієсловом активного стану у формі 3-ї особи однини або множини теперішнього, минулого чи майбутнього часу: *Студент урахував зауваження....* Однак більш уживані речення зі складеним іменним присудком, до складу якого входять дієслова-зв'язки: *називатися, бути* тощо. У наукових текстах уживаються різні види односкладних речень: *називні речення* (використовують тільки у якості назв розділів, підрозділів, пунктів тощо); *означено-особові й узагальнено-особові речення* (активізують увагу читача і спонукають до спільних дій); *неозначено-особові речення* зосереджують увагу на дії, описують закономірності, факти та явища певної науки; *безособові речення* у наукових текстах використовуються найчастіше (позначають дію взагалі, спрямовують увагу читача на об'єкт чи дію, відображають об'єктивний характер наукового викладу).

На етапі закріплення доцільним буде використання ситуацій на заміну (підставлення інших лексичних одиниць у зразку, що заповнюється) та поширювально-підстановчих (підставлення раніше вивченої лексики у нову граматичну конструкцію).

Етап генералізації передбачає використання перетворювальних навчально-мовленнєвих ситуацій, метою яких є правильне використання в одній і тій самій конструкції різноманітних граматичних форм. На останньому етапі переключення з моделі на модель використовують ситуації, що передбачають оволодіння вміннями поєднання нового матеріалу з раніше вивченим.

Таким чином, використання навчально-мовленнєвих ситуацій є ефективним засобом реалізації комунікативного підходу до вивчення дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)», оскільки наближення до потреб комунікації можливо лише при врахуванні системи мовленнєвих засобів і відповідної організації матеріалу.